

ZDISLAV MĚŠEC Z UHERSKÉHO HRADIŠTĚ A NA HLUKU

Jiří Mitáček, Moravské zemské muzeum, Brno

Příspěvek se věnuje osobě uherskohradištského měšťana, služebníka českého krále Václava II. a prvního držitele vsi Hluk Zdislava, řečeného Měšec, působícího na východní Moravě v závěru 13. a na počátku 14. století.

Východní Morava ve víru proměn závěru 13. a počátku 14. století

Po vítězné bitvě u Kressenbrunnu (Groissenbrunn) 12. července 1260 můžeme konstatovat převahu české strany v hraničním prostoru Lucka (či *confinia*, jak je tato oblast nazývána v uherských pramenech). V následujících letech dochází k připojení části tohoto dříve sporného území k Moravě. Území na levém břehu dříve hraniční řeky Moravy, jmenovitě kraj mezi řekami Moravou, Olšavou, Veličkou a hřebenem Bílých Karpat, se stává součástí nově formované osmé moravské správní jednotky tzv. lucké provincie.¹ Historik Libor Jan dění ve 13. století výstižně rozdělil do dvou etap, přičemž v té druhé, tj. po zmíněném roce 1260, mělo dojít k „...dobudování definitivní [obranné, pozn. autora] linie a pravděpodobně k přenesení odpovědnosti formou zástav na věrné příslušníky šlechtické oligarchie.“² Upevnění moci Přemyslovců na východní hranici tedy vedlo k dobudování obrany země na linii Břeclav – Hodonín – Strážnice – Veselí – (Uherský) Ostroh – (Uherské) Hradiště.³ Hlavním pilířem obrany regionu bylo založení královského města Nový Velehrad (Uherské Hradiště) mezi léty 1254–1257/1258, jež znamenalo význačné posílení královské přítomnosti na hranici.⁴ Založení nového města vloženého na rozhraní velké domény cisterciáckého kláštera na Velehradě a pozvolna kolonizovaného hraničního prostoru Lucka (respektive následně ve zvýšené intenzitě vznikající lucké provincie) představovalo cílený tah panovníka usilujícího o uchování svého vlivu v regionu.⁵ Podobně se panovník snažil založením města Uherský Brod (jehož právní konstituce je kladena před rok 1272) nejenom kompenzovat ztráty

Veduta královského města Uherské Hradiště vyobrazující jeho podobu nejspíš na počátku 18. století. Archiv města Brna.

královské komory v Uherském Hradišti.⁶ Vznik Uherského Brodu rovněž posloužil jako klín vložený panovníkem do prostoru zájmu velehradských cisterciáků, oblasti již několik desetiletí kolonizované moravskými Kunštáty (jmenovitě Smilem ze Střílek) a jihočeskými Hrabišici (pány z Rýzmburka), ačkoliv například v případě Smila ze Střílek se uvažuje i o jeho podílu na vysazení Uherského Brodu.⁷

Rámeček kolonizace na levém břehu řeky Moravy

Počátek kolonizačních aktivit v oblasti Lucka je spojen již s existencí vdovského údělu české královny Konstancie Uherské v letech 1222–1240 (tady především hovoříme o kraji Kunovicko).⁸ Jeho existence na zemské hranici umožnila reagovat na zvýšený uherský kolonizační tlak v úvodu 13. století v prostoru Skalicka (tedy původně části Lucka/*confinia*).⁹ Šlo zajisté o krátkodobé řešení (patrně jen po dobu jejího života, tj. do roku 1240).¹⁰ Bezpochyby i zásluhou svých příbuzenských vztahů s uherskou panovnickou rodinou však Konstancie českým Přemyslovcům a domácí šlechtě poskytla potřebný čas pro konsolidaci jejich moci v tomto regionu. Vysoká šlechta, jež zde převážně prováděla kolonizaci krajiny, svými aktivitami (již před rokem 1260) zasahovala i do sporného území Lucka. Zmíňme alespoň ty nejvýznamnější.

Zatímco rod Tvrdišovců byl svou činností zaměřen více na jižní část dřívějšího Lucka přiléhající k slovenskému Záhoří (a s tímto prostorem sousedící Hodonínsko a Veselsko),¹¹ v severní části „území nikoho“ se vedle Smila ze Střílek (pronikajícího sem ze severu ze Slavičína) původně angažoval především rod pánů z Rýzmburka.

Smil ze Střílek působil v pohraničí jako „*castelaneus perpetuus*“ královského hradu Brumov (1255–1273), přičemž z panovníkova pověření kontroloval Lyský a Vlárský průsmyk (a nejspíš i Hrozenkovský přechod) a obecně se angažoval v obraně země.¹² Když v roce 1261 založil ve Vizovicích cisterciácký klášter Smilheim, daroval mu v regionu mnohé majetky,¹³ jejichž rozsah nám osvětluje příslušná listina z 21. srpna 1261 (mezi jejímiž svědky nalezneme taktéž Borše z Rýzmburka).¹⁴ Hranice hrabišických a kunštátských držav jižně od řeky Olšavy vymezovaly především potoky Lubné a Němčí. Historik Metoděj Zemek tuto hranici mylně považoval za starou hranici Lucka, ve skutečnosti pouze oddělovala území kolonizovaná a spravovaná Smilem ze Střílek a Rýzmburky.¹⁵

Zásadním způsobem zasáhl do dalšího rozvoje osídlení dnešní východní části Uherskohradištska a sousedního Uherskobrodského rod pánů z Rýzmburka. Pravděpodobně již od třicátých let 13. století v prostoru Lucka působil (jako jeden z prvních) Bohuslav z Rýzmburka, český nejvyšší komorník v letech 1224–1241, na Moravě roku 1201 olomoucký komorník a roku 1233 královský lovcí.¹⁶ Po jeho smrti (kolem roku 1241) na jeho aktivity navazuje jeho syn Boreš z Rýzmburka, který na východní Moravě buduje úctyhodnou doménu s centrem ve Vlčnově, kde si vystavěl menší tvrz.¹⁷ Hrabišická doména na východní Moravě se nacházela hned vedle neosídleného území darovaného Smilem ze Střílek vizovickým cisterciákům, táhnoucího se až na hřeben Bílých Karpat k hoře Javorník (dnes Javořina, tedy v období po roce 1260 k nové česko-uherské hranici).¹⁸ Na jih sahala až k říčce Veličce (oddělující toto území od Záhoří),¹⁹ kde páni z Rýzmburka drželi ves Velká nad Veličkou.²⁰ Teprve když v sedmdesátých letech 13. století vyvrcholily dlouhodobě špatné vztahy mezi českým králem Přemyslem Otakarem II. (1253–1278) a Boršem z Rýzmburka, jenž se připojil ke vzpouře rodu Vítkovců, byl tento šlechtic po jejím potlačení v roce 1276 zatčen a uvězněn (a umírá jako již sedmdesátiletý stařec asi ve vězení či snad dokonce na popravišti).²¹ Majetky Borše z Rýzmburka na východní Moravě byly konfiskovány a v roce 1278 darovány panovníkem královskému městu Uherský Brod.²²

Data smrti Smila ze Střílek (1273) a Borše z Rýzmburka (1276) nejspíše stanovují roky, kdy můžeme uvažovat o příchodu na východní Moravu u Oldřicha z Hradce (s otazníkem

daným dřívější hypotetickou držbou hradu Bánova), zřejmě nejvýraznější postavy východomoravského prostoru konce 13. století. Hradecká větev mocného rodu Vítkovců na Moravu pronikla již osobou jeho děda Vítky, jenž se roku 1247 objevuje jako purkrabí olomoucký.²³ Historik Metoděj Zemek mu pak přisuzuje od podepsání česko-uherského míru v Budě v roce 1254 zmíněnou držbu kdysi uherského hradu Bánova s okolím.²⁴ Pro jeho držbu členy tohoto rodu (již nám spolehlivě dokládá teprve testament Oldřicha z Hradce z roku 1294) však nemáme spolehlivé prameny, nesporně se ale jedná o zajímavou úvahu, která by vysvětlovala příchod Vítkovců do regionu a jejich rychlé převzetí role Rýzmburků.²⁵

Stěžejním dokumentem pro poznání domény Oldřicha z Hradce na východní Moravě je zmíněný testament z 25. července 1294.²⁶ Pravomoci a držbu majetků v rámci lucké provincie uváděné v této listině lze interpretovat především jako osobní pověření Oldřicha z Hradce správou panovnické domény v regionu (tj. statků, které jí v lucké provincii tvořily). Obzvláště, když smlouva stanovovala, že po jeho smrti veškeré jeho majetky případnou panovnické komoře. Oldřich z Hradce doživotně držel královský hrad Brumov,²⁷ k němu příslušné vesnice a provinciální soud, dále město Uherský Brod s jeho příslušenstvím a vesnicemi, mýta v Uničově a Lipníku a dvě zvláště v lucké provincii uváděné vsi Hluk a Topolov. Zvláštní panovnickovo pověření osvětluje rovněž Oldřichův pozoruhodný titul *gubernator* a koneckonců i pozdější zásah panovníka do jeho držby v roce 1303, tj. dar vsi Hluk Zdislavu Měšci.²⁸ Reálné pravomoci Oldřicha z Hradce nám dokládá znění další listiny z roku 1298 o daru poloviny vsi Slopná vizovickému klášteru, v níž Oldřich z Hradce vyznává, že již dříve byl v řečené lucké provincii držitelem (aneb *gubernátorem*) majetků a lidí.²⁹

Zdislav Měšec – otázky jeho původu a role na východní Moravě

Hlavním tématem této studie je níméně osoba Zdislava Měšce, jenž ve výše zmíněné listině z roku 1298 po boku gubernátora lucké provincie Oldřicha z Hradce poprvé vstupuje do pramenů. Jeho osoba dokumentuje důležitý moment provázání prostředí královského města Uherské Hradiště a lucké provincie, byť jednoznačné konotace tohoto spojení v případě samotného Zdislava Měšce zůstávají nejasné. Obecně lze rychlé propojení města Uherské Hradiště s existencí území lucké provincie přičíst jak rostoucímu významu města, tak skutečnosti, že původní centrum tohoto prostoru – královský hrad Brumov – poskytující zázemí správci provincie leželo příliš daleko na severu.³⁰

Sporá vystoupení Zdislava Měšce v domácích i zahraničních pramenech nebyla dosud vnímána jako celek, což mělo za následek značné rozpory v interpretaci jeho osoby. Také příslušnost Zdislava Měšce ke šlechtickému či měšťanskému stavu je v domácí literatuře předmětem dohadů. Historik Josef Šusta (a nově Karel Maráz) jej označuje jako rytíře.³¹ Jiní autoři, jako například Antonín Verbík, Metoděj Zemek, Vratislav Vaníček či autor tohoto textu, jej řadí mezi hradištské měšťany.³²

Zvláštní postavení Zdislava Měšce skutečně neumožňuje vyloučit možnost jeho původu z prostředí nižší šlechty a následné uplatnění organizačních schopností ve službách českého panovníka Václava II. (1283–1305). Prameny nám nedovolují nesporně odmítnutí jeho šlechtického původu a tedy možný příchod do regionu v čase jeho vstupu do pramenů zásluhou gubernátora lucké provincie Oldřicha z Hradce. Na pozdější jednoznačné příslušnosti Zdislava Měšce mezi uherskohradištské měšťany však tato eventualita nic nemění.³³

Dříve jsem vyslovil domněnku možného angažmá Zdislava Měšce při vzniku města Uherské Hradiště, jako vysvětlení jeho mimořádného postavení (i postavení jeho potomků ve strukturách hradištské radní vrstvy).³⁴ Jakkoliv by příchod Zdislava Měšce v doprovodu hypotetického lokátora města Viléma z Hustopečí vysvětloval jeho následné vplynutí mezi uherskohradištské měšťany, zůstává tato spekulace diskutabilní. I za předpokladu, že by po boku Viléma z Hustopečí působil (o čemž nemáme zpráv) jako značně mladý muž (cca dva-

cetiletý), znamenalo by to, že v době, kdy jej prokazatelně zastihujeme v pramenech, by byl mužem již nejméně šedesátiletým. Stejně tak se ukrádá otázka, kde muž jeho kvalit a zkušeností pobýval po čtyřicet let, kdy je pro prameny zcela neznámým. Tuto variantu tedy s největší pravděpodobností můžeme opustit.

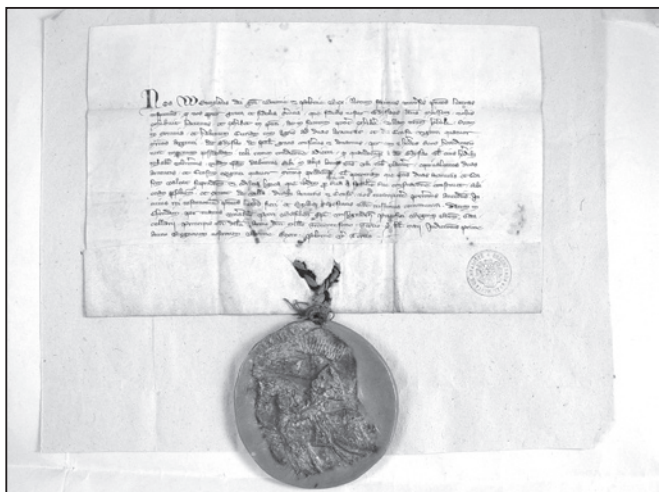
Uváděný přídomek Měšec (vedle případného odkazu na častou obchodní činnost představitelů městských elit)³⁵ nabízí jiné potenciální vysvětlení rychlého společenského vzestupu řečeného Zdislava. Při právním vybavení fundace nového města roku 1258 udělil český král Přemysl Otakar II. Uherskému Hradišti řadu hospodářských privilegií, včetně svolení razit svou minci.³⁶ Ačkoliv zde nemáme existenci mincovny přesvědčivě doloženu, lze razbu mince v Uherském Hradišti považovat za pravděpodobnou.³⁷ Mincování (jako podnikatelská aktivita) představuje v městském prostředí 13. století častou eventualitu rychlého zbohatnutí a společenského vzestupu.³⁸ I s ohledem na reformu mincovnictví prováděnou po roce 1300 českým králem Václavem II. by pak další kariéra Zdislava Měšce odpovídala obvyklému modelu přechodu bývalých mincmistrů do královských služeb.

Předpokládané potomky Zdislava Měšce nejspíš nalzáme v řadách hradištské elity v letech 1366–1393. V letech 1366–1383 je v uherskohradištských městských knihách uváděn jako městský radní Ješek Hlucký (v roce 1370 purkmistr), v letech 1390–1393 zase Hendlín Hlucký, roku 1393 rovněž hradištský purkmistr.³⁹ Historička Ludmila Sulitková je považovala za „*bohaté přistěhovalce*“;⁴⁰ domnívám se však, že jejich postavení v rámci uherskohradištské radní vrstvy bylo dáno spíše dřívějším významem Zdislava Měšce.

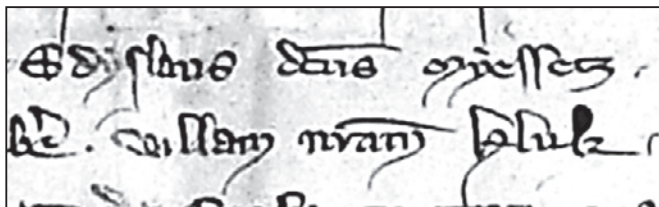
Prameny nás o Zdislavu, řečeném Měšec informují bohužel pouze ve čtyřech případech (příčemž v jednom případě s otazníkem).

Poprvé se v pramenech objevuje v listině z 21. března 1298 v družině zmíněného Oldřicha z Hradce.⁴¹ Oldřich z Hradce touto listinou potvrzuje dar poloviny vsi Slopná, učiněný Petrem ze Slopné vizovickému klášteru.⁴² Ve svědečné listině se objevují dále Oneš ze Slavkova, Jan z Divišovic, Náhrad z Únanova, Vznata z Vnorov, Heřman z Bílovic, Miloš z Těšova a Wichen a St., bratři obdarovávaného Petra ze Slopného. *Sdislao dicto Meschicz* je ve svědečné řadě uváděn hned na druhém místě mezi šlechtici, jediný přítom není označen predikátem.

Znovu zastihujeme Zdislava Měšce v pramenech v listině z 22. dubna 1303, kdy mu český král Václav II. daruje ves Hluk,

Listina z roku 1303, jíž Zdislav, řečený Měšec získal do držení ves Hluk. Státní okresní archiv v Uherském Hradišti. Foto L. Čoupek.

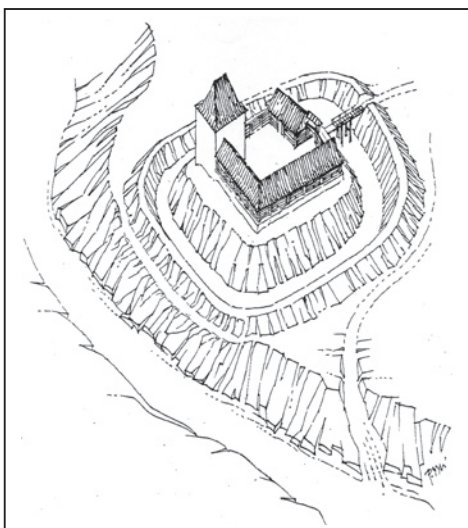
Výřez z listiny z roku 1303 se jménem Zdislava Měšce a pojmenováním vsi Hluk.

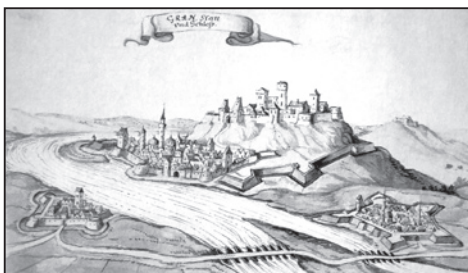
příčemž jej oslovuje jako „...své přízni se těšícího a oddaného služebníka.“⁴³ Zdislav Měšec měl v Hluku držet dvůr s poli o dvou poplužích a z dalších usedlostí pobírat plat 24 hřiven stříbra (1 moravská hřivna = 64 pražských grošů).⁴⁴ Zcela zapadnout by nemusel názor historika Ladislava Hosáka, který v uvedeném platu 24 hřiven stříbra viděl identický počet poddanských lánů ve vsi.⁴⁵ Odkaz na peněžní odvod z těchto usedlostí a polností nás odkazuje na nové zákupní, tedy emfyteutické právo (tj. právo dědičné držby dvoru a přilehlé plůžiny), spojeného s kolonizací ve 13. století.⁴⁶ Mimořádným privilegiem bylo panovníkovo svolení vybudovat ve vsi pro něj a jeho potomky dřevěnou tvrz.⁴⁷ Povolení stavby šlechtických sídel totiž dlouho zůstávalo panovníckým regálem, jehož sice panovník nejspíš nevyužíval zcela důsledně, avšak nezapomínal je. To dosvědčuje skutečnost, že ještě v roce 1366 píše římský císař a český král Karel IV. (1348–1378) svému bratru moravskému markraběti Janu Jindřichovi (1350–1376), že není povoleno žádnému obyvateli země bez svolení panovníka (v tomto případě moravského markraběte) vystavět hrad či jiné opevnění.⁴⁸ Každopádně touto listinou panovník zřejmě především odměňoval horlivost, spolehlivost a věrnost svého služebníka.

O tom, čím si Zdislav Měšec vděčnost panovníka zasloužil, se dozvídáme z listiny z 3. června 1303, v níž si představitelé ostříhomské kapituly stěžují českému králi Václavu II. (tehdy usilujícímu o trvalejší instalaci svého syna Václava III. na uherský trůn) na jím dříve dosazeného purkrabího Zdislava, neboť ten jim zabral jejich důchody v samotné Ostřihomi a osadě *Kakath* za Dunajem (později tady stála osada Parkán, dnes slovenské Štúrovo).⁴⁹ Kapitula se ohrazovala proti jednání Zdislava jako ostříhomského purkrabího a žádala nápravu původního stavu.⁵⁰ Působení Zdislava Měšce na zdejších purkrabství nepředstavovalo zajisté lehký úkol. Ostříhomského arcibiskupa Řehoře řadíme mezi příznivce Karla Roberta z Anjou, soupeře českých Přemyslovců o uherský trůn, jehož dokonce jako uherský primas v polním táboře u Ostřihomi v úvodu roku 1301 korunoval uherským králem.⁵¹ Ostřihom byla také jednou z mála strategických pevností, kam česká strana přivedla vlastní vojenskou posádku.⁵² Nedokážeme přesně vymezit dobu, po kterou Zdislav Měšec v Ostřihomi působil, bylo tomu však někdy mezi obsazením Ostřihomi českým králem Václavem II. roku 1301 a druhou čtvrtinou roku 1303,⁵³ kdy se zde již asi nenacházel. Zjevně ale byl velmi tvrdým zastáncem zájmů svého panovníka.

Naposledy se Zdislav Měšec objevuje v pramenech v červenci 1305 jako svědek v testamentu jihomoravského šlechtice Sigfrida Sirotky.⁵⁴ Sigfrid Sirotek prikazuje své-

Pokus o rekonstrukci podoby hlucké tvrze před polovinou 14. století. Podle návrhu Miroslava Plačka kreslil Pavel Šimeček (upraveno).

Malba Ostřihomi, Vodního města (dnes městská část Ostřihomi), vrchu Svatý Tomáš (dnes také součást Ostřihomi) a osady Parkán (dříve *Kakath*, dnes slovenské Štúrovo), 1664. Převzato z <http://hu.wikipedia.org/wiki/Esztergom>.

mu purkrabímu Haymelovi, aby v případě jeho úmrtí bez poslední vůle předal tvrz Siroťčí Hrádek (*Waysenstein*) jeho strýci Jindřichu (II.) z Lichtenštejna.⁵⁵ Zdislav Měšec vystupuje v listině po boku Katolda z Vehingenu, Hermana, člena rodu Sirotků, Otty z Branišovic, Ondřeje z Trmačova a zmíněného purkrabího Haymela a jeho syna Viléma. Co je nejdůležitější, je označován jako Zdislav Měšec na Hluku, měšťan z Hradiště. Originál listiny je dnes bohužel nezvěstný, listina je známá toliko z opisu v Lichtenštejnském knížecím archivu ve Vaduzu.⁵⁶

Závěr

Pravděpodobnou příslušnost Zdislava Měšce ke královskému městu Uherské Hradiště dosvědčuje (vedle listiny z července 1305) jak jeho nezvyklý přídomek (*Meschitz*, *Mesyth* či *Mysesecz*), který implikuje cestu jeho možného společenského vzestupu, tak skutečnost dochování originální listiny o zisku vsi Hluk z roku 1303 v archivu města Uherské Hradiště.⁵⁷ Jelikož se zachovala pouze tato listina, můžeme oprávněně předpokládat, že potomci Zdislava Měšce si nedokázali ves Hluk udržet a před rokem 1359 ji prodali (a předmětná listina byla uchováвана u kupce vsi). Rod se posléze nejspíš navrátil zpět do prostředí, z něhož původně vzešel, tedy mezi radní vrstvu ovládající chod královského města Uherské Hradiště. Zůstává otázkou, kdy a jakým způsobem se protnul osudy Zdislava Měšce s českým panovníkem Václavem II., v jehož službách získal takové uznání.⁵⁸ Pokud nicméně přijmeme teorii o vzestupu Zdislava Měšce z uherskohradištské radní vrstvy (s možnou hypotézou dřívějšího podílu na správě ražby mince v uherskohradištské mincovně), mohl se s panovníkem setkat zejména při jeho dvou zastaveních v regionu v letech 1289 a 1301. Jeho pobyt v kraji nám dosvědčují listiny vydané v těchto letech na Velehradě.⁵⁹ Samotné postavení Zdislava Měšce v družině Oldřicha z Hradce roku 1298 (tj. druhé místo mezi šlechtici ve svědečné řadě listiny) je pak možné interpretovat jako přítomnost „panovníkova muže“ v doprovodu správce oblasti (jakkoliv Oldřich z Hradce je považován za jednoho z mála členů svého rodu, jenž setrval na straně panovnického domu).⁶⁰

Ačkoliv by tedy úřady a statky dosažené Zdislavem Měšcem při prvním pohledu skutečně odkazovaly ke šlechtickému původu, řada dalších indicií nasvědčuje spíše zrození mimořádně schopného měšťana (a pouze absence originálu listiny z knížecího archivu ve Vaduzu, ztraceného v roce 1945, a chybějící prameny k činnosti uherskohradištské mincovny znemožňují tuto hypotézu definitivně verifikovat). Tímto směrem však může naše vývody směřovat řada drobných indicií: přídomek Měšec, zmíněné místo dochování originálu listiny z roku 1303 o zisku vsi Hluk či existence vlivných členů uherskohradištské radní vrstvy v závěru 14. století, jejichž příjmy je rovněž spojuje s Hlukem. Bohužel o osudech vsi Hluk v letech 1305–1359 máme jen velmi kusé informace a nedokážeme prokázat, jak dlouho ves zůstala v držení Zdislava Měšce či jeho potomků,⁶¹ ani jakým způsobem jeho rod její držbu pozbyl. Stejně tak můžeme jen spekulovat, zda Zdislav Měšec či jeho následovníci skutečně zbudovali v Hluku vlastní tvrz. I v případě kladného předpokladu ale zůstává otázkou, zda tato dřevěná stavba mohla přežít válku, jež se krajem prohnala již ve druhém desetiletí 14. století. V tomto období se krátce stal nesporným vládcem východní Moravy západoslovenský magnát Matúš Čák Trenčianský, který se dokonce pokusil v roce 1315 o dobytí královského města Uherské Hradiště.⁶² Tehdy oddíly Matúše Čáka nejspíš obsadily také Kunovice (bezpečně pak Veselí nad Moravou)⁶³ a lze předpokládat, že kolem Hluku neprošly zcela bez povšimnutí. Zde je možno hledat pohnutky snad ještě samotného Zdislava Měšce či jeho dědiců k prodeji vsi Hluk a návratu do Uherského Hradiště.

Tyto otazníky nicméně nemění nic na skutečnosti, že ačkoliv Zdislav, řečený Měšec nepatřil k vrcholným „hráčům“ dějin východní Moravy v závěru 13. a na počátku 14. století, prokazatelně dosáhl ve službách českého krále Václava II. před rokem 1303 díky svým

schopnostem úřadu ostríhomského purkrabího, za své zásluhy získal roku 1303 do držení svého rodu královskou ves Hluk a jako první tak její název připojil ke svému jménu.

Tato studie vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Moravské zemské muzeum (DKRVO, MK000094862).

Poznámky:

- 1 Ke vzniku lúcké provincie a její rozloze M i t á č e k, J.: „Campus Lucsko“ – proměny jedné otázky. In: Galuška, L., Kouřil, P., Mitáček, J. a kol.: *Východní Morava v 10.–14. století*. Brno 2008, s. 161–165. Již v první polovině 13. století byla dokončena proměna země do podoby sedmi kvalitativně různorodých správních obvodů: provincie brněnské, olomoucké, znojemské, přerovské, břeclavské, bitovské a klasické; J a n i š, D.: *Institucionální základy zemského práva na Moravě ve 13. a 14. století (zeměpanská správa – zemský soud a sněm – zemské desky)*. Nepublikovaná disertační práce na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Brno 1999, s. 28–38. Dále J a n, L.: *Vznik zemského soudu a správa středověké Moravy*. Brno 2000, s. 17–32.
- 2 J a n, L.: Proměny královské moci na jihovýchodní Moravě v průběhu 13. století. In: Galuška, L., Kouřil, P., Mitáček, J. a kol.: *Východní Morava v 10.–14. století*. Brno 2008, s. 173.
- 3 K obranné linii nejlépe Tamtéž, s. 172; srov. P l a č e k, M.: Proměny hradů jihovýchodní Moravy do konce 14. století. In: Galuška, L., Kouřil, P., Mitáček, J. a kol.: *Východní Morava v 10.–14. století*. Brno 2008, s. 182–183.
- 4 Dosud byly přirozeným centrem kraje markraběcí Kunovice, tvořící nejdříve součást věnných statků královny vdovy Konstancie a později po roce 1237 přináležející k přhraniční břeclavské provincii, spravované synovcem českého krále Oldřichem ze Spanheimu; M i t á č e k, J.: K interpretacím Kunovicka v listině královny Konstancie z roku 1231. *Slovácko* 50, 2008, s. 217–219 a 224–226. V závěru vlády českého krále Václava I. (1230–1253) však v letech 1252–1254 dochází k dosud nejdelšímu česko-uherskému konfliktu, jenž české straně více méně přinesl porážku; V á l k a, J.: *Dějiny Moravy I*. Brno 1991, s. 49; N o v o t n ý, V.: *České dějiny I/3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)*. Praha 1928, s. 838–847; V a n í č e k, V.: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek III, 1250–1310. Praha–Litomyšl 2002, s. 47–55, či Ž e m l i č k a, J.: *Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti*. Praha 2002, s. 190–191. Obzvláště ničivý vpád Kumánů na Moravu roku 1253, kdy uherské vojsko vniklo do země údolím řeky Olšavy (k jehož obraně opevnění Kunovic zjevně nedostačovalo), potřebu obrany zemské hranice umocnil. Každopádně v neúspěchu Kunovic v obraně regionu v roce 1253 je nutno hledat jeden z hlavních impulsů, které odstartovaly proces vzniku Uherského Hradiště. Dobovou relaci popisující vpády Kumánů přináší *Pokračovatelé Kosmovy*. (ed.) M. Bláhová. Praha 1974, s. 111–113, či Příbika z Radenína, řečeného Pulkava Kronika Česká. In: *Kroniky doby Karla IV.* (ed.) M. Bláhová. Praha 1987, s. 360–361. Nejnověji události let 1252–1254 (včetně starší literatury) na jihovýchodní Moravě shrnul P l a č e k, M., F u t á k, P.: *Královna a králové (Hodonín za rozkvětu českého státu 1200–1412)*. In: Plaček M. a kol.: *Hodonín: dějiny města do roku 1948*. Hodonín 2008, s. 73–75.
- 5 Podobný postup český panovník užil v případě fundace Českých Budějovic, vložených do kompaktní jihočeské domény Vítkovců; R e j n u š, M.: K otázce rozmnožení královských měst za vlády krále Přemysla Otakara II. *Časopis Matice moravské* 76, 1957, s. 144, či R e j n u š, M.: Poměr královských měst k Přemyslu Otakarovi II. a jejich pomoc královské politice. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity C* 5, 1958, s. 66–67.
- 6 Limity vlastní fundace (především poloha nového města na říčním ostrově) a míra kompromisů, jež musel panovník v důsledku učinit vůči mocnému velehradskému klášteři poskytujícímu nově fundaci své pozemky, měly za důsledek pomalejší rozvoj nového města. Teprve postupně vyvazování se města Uherské Hradiště z hospodářské závislosti na velehradském klášteři způsobilo, že v průběhu prvních třech čtvrtinách 14. století se město postupně mění z původního královsko-klášterního kondominia v nefalšovanou metropoli východní Moravy, nejnověji M i t á č e k, J., P r o c h á z k a, R.: Město královské. In: Čoupek, J. et al.: *Uherské Hradiště: královské*

- město na řece Moravě. Uherské Hradiště 2007, s. 68–78; M i t á č e k, J.: Založení královského města Uherské Hradiště. In: Futák, P., Plaček, M. a Vařeka, M. (eds.): *Středověká města na Moravě a v sousedních zemích*. Hodonín 2009, s. 130–126; M i t á č e k, J.: Rok 1363 a jeho význam v historii královského města Uherské Hradiště. In: *Vlastivědný věstník moravský* 59, 2007, s. 339–340 a 345–347.
- 7 Nejnověji P r o c h á z k a, R.: Urbanizace středního Pomoraví a vznik Uherského Hradiště. In: Galuška, L., Kouřil, P., Mitáček, J. a kol.: *Východní Morava v 10.–14. století*. Brno 2008, s. 223–226. K angažmá Smila ze Střilek viz P l a č e k, M., F u t á k, P.: *Páni z Kunštátu: rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*. Praha 2006, s. 100.
- 8 Více M i t á č e k, J.: K interpretacím Kunovicka v listině královny Konstancie z roku 1231. *Slovácko* 50, 2008, s. 217–229 (zde i další prameny a literatura).
- 9 V okolí dnešní Skalice uherský král Ondřej II. (1205–1235) v letech 1206 a 1217 daruje hrabatům ze Sv. Juru a z Pezinku „...neobdělanou a pustou zemi jménem Skalica, ležící v příhraničí našeho království naproti Čechám“, *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Sv. I (600–1253)*. Emler, J. (ed.) Praha 1855, č. 584, s. 275; *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae. Sv. I*. Marsina, R. (ed) Bratislava 1971, č. 221, s. 174–175 a č. 206, s. 161–162; nejnověji srov. H o f e r k a, M.: Príspevok k osídleniu severného Záhoria do 14. storočia na základe písomného materiálu. In: Futák, P., Plaček, M. a Vařeka, M. (eds.): *Středověká města na Moravě a v sousedních zemích*. Hodonín 2009, s. 49–53.
- 10 M i t á č e k, J.: K interpretacím Kunovicka v listině královny Konstancie z roku 1231. *Slovácko* 50, 2008, s. 217–229.
- 11 O Tvrdišovcích nejnověji P l a č e k, M., F u t á k, P.: Tvrdišovci – potomci hodonínského kastelána Tvrdišeho a jejich místo v dějinách Moravy. In: *Messor tempus: sborník k 60. narozeninám prof. Zdenka Měřinského*. Praha 2009, s. 593–607.
- 12 Smil ze Střilek byl v letech 1255–1256 také purkrabím přerovským, *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Sv. V (1253–1278)*. Šebánek, J., Dušková, S. a Vašků, V. (eds.). Praha 1974–1993, č. 50, s. 103–105 a č. 84, s. 153–158. K osobě Smila ze Střilek a jeho državě více P l a č e k, M., F u t á k, P.: *Páni z Kunštátu: rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*. Praha 2006, s. 92–102, 209–210 (pozn.), či P o k l u d a, Z.: Držitelé hradu Brumova. In: *Zlínsko od minulosti k současnosti* 16, 1999, s. 7–11, 15.
- 13 O vizovickém klášteře nejnověji B o r o v s k ý, T.: Listina Smila ze Střilek a založení vizovického klášteře. In: *Východní Morava* 1, 2011, s. 11–26; srov. B o r o v s k ý, T.: *Kláštery, panovník a zakladatelé na středověké Moravě*. Brno 2005, s. 36–37, či B o r o v s k ý, T., K o h o u t e k, J.: Vizovice (Zlín). Zaniklý konvent cisterciáků zvaný „Rosa Mariae“ či „Smilheim“ s kostelem P. Marie. In: Foltýn, D. a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005, s. 744–748.
- 14 *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Sv. V/1*, č. 290, s. 431–436.
- 15 Z e m e k, M.: *Moravsko-uherská hranice v 10. až 13. století*. Brno 1972, s. 96–97.
- 16 Ke kolonizační činnosti Rýzmburků na východní Moravě J a n, L.: Počátky Strážnice a panství pánů z Kravař. In: Pajer, J. a kol.: *Strážnice: kapitoly z dějin města*. Strážnice 2002, s. 47–48. V e l í m s k ý, T.: *Hrabišici: páni z Rýzmburka*. Praha 2002, s. 54–55, 140–143. K moravským zemským úřadům, *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Sv. II (1198–1230)*. Friedrich, G. Praha 1912, č. 21–22, s. 17–20 a *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Sv. III (1231–1240)*. Friedrich, G., Kristen, Z. a Bistrický, J. (eds.). Praha 1943, 1962; Olomouc 2000, č. 50, s. 50–51; srov. J a n i š, D.: *Institucionální základy zemského práva na Moravě ve 13. a 14. století (zeměpanská správa – zemský soud a sněm – zemské desky)*. Nepublikovaná disertační práce na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Brno 1999, s. 237 a 242. K působení v dvorských úřadech v Čechách V e l í m s k ý, T.: *Hrabišici: páni z Rýzmburka*. Praha 2002, s. 50 a 52.
- 17 Bohuslav z Rýzmburka se naposledy objevuje v listině českého krále Václava I. roku 1241, *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Sv. IV*, č. 9, s. 69–70. K východomoravské doméně nejpodrobněji V e l í m s k ý, T.: *Hrabišici: páni z Rýzmburka*. Praha 2002, s. 140–143.
- 18 Tamtéž, s. 73–74.
- 19 Hraniční roli říčky Veličky prozrazují listiny uherských králů Ondřeje II. a Bely IV. z let 1217 a 1256, potvrzující držbu území Skalicka nejdříve Sebešovi a Alexandrovi, synům Tomáše,

- hraběte ze Sv. Jura a Pezinku (toto území zřejmě držel již od roku 1206) a posléze Kosmovy a Achilovi, synům uvedeného hraběte Alexandra (z listiny z roku 1217). V obou listinách jsou vymezeny hranice potvrzovaného území, na severu jdoucí po říčce Veličce, která se vlévá do řeky Moravy (*fluvium Velika nomine, qui similiter cadit in Morowa*), po jejímž toku hranice pokračuje, *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* I, č. 584, s. 275; *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*. Sv. I, č. 221, s. 174–175 a č. 206, s. 161–162.
- 20 *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Sv. V/1, č. 403, s. 600–601 (2. března 1264).
- 21 K vývoji (a kořenům) vztahů Boreše z Rýzmburka a Přemysla Otakara II. nejpodrobněji V e l í m s k ý, T.: *Hrabišci: páni z Rýzmburka*. Praha 2002, s. 62–65, 68–73, 78–81; srov. Š u s t a, J.: *České dějiny II/1. Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha 1935, s. 214–216.
- 22 *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Sv. V/3, č. 856, s. 574–575 (10. ledna 1278). Měšťané Uherského Brodu museli z každého lánů odvádět královské komoře půl hřivny stříbra.
- 23 *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Sv. IV, č. 105, s. 198–199.
- 24 Z e m e k, M.: *Moravsko-uherská hranice v 10. až 13. století*. Brno 1972, s. 97–98.
- 25 Zvláště, když víme, že na českém panství Miličín (drženém později pány z Rožmberka) se v roce 1379 objevuje ves Bánov se stejnojmenným lesem (*villa Banow continet III areas ... silva Banow continet in se XLV jug[era]*), *Registrum bonorum Rosenbergorum anno MCCCLXXIX compilatum. Urbář zboží Rožmberského z r. 1379*. Truhlář, J. (ed.). Praha 1880, s. 49.
- 26 *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Sv. V. (1294–1306). Chytil, J. (ed.). Brno 1850, č. 11, s. 9–12 (zde především s. 11); *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Sv. II (1253–1310). Emler, J. (ed.). Praha 1882, č. 1656, s. 710–711.
- 27 Správa lucké provincie a úřad purkrabího na královském hradě Brumově se prolínaly výlučně díky soudním pravomocím (tzv. vilikacím) vázaným na hrad. Ty umožňovaly Oldřichu z Hradce vystupovat jako ochránce církevních statků a potvrzovat dar vizovickému klásteru. O vilikacích J a n, L.: *Vznik zemského soudu a správa středověké Moravy*. Brno 2000, s. 42–54; J a n, L.: *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno 2006, s. 23–37. Přehled všech starších názorů na uspořádání lucké provincie a její propojení se správou hradu Brumova (včetně analogie vývoje s blízkým hradem Buchlovem), M i t á č e k, J.: „Campus Lucsko“ – proměny jedné otázky. In: Galuška, L., Kouřil, P., Mitáček, J. a kol.: *Východní Morava v 10.–14. století*. Brno 2008, s. 163–164.
- 28 *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Sv. V, č. 149, s. 153; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Sv. II, č. 1957, s. 841. Oldřich z Hradce nejspíše zemřel někdy před rokem 1312, kdy měl panovník ustanovit jeho vdově prokurátora za delegovaného soudce a její spory vyjmout z kompetence krajských a jiných lokálních úřadů, Z e m e k, M.: *Moravsko-uherská hranice v 10. až 13. století*. Brno 1972, s. 98.
- 29 *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Sv. V, č. 83, s. 84; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Sv. II, č. 1786, s. 769. V textu listiny opět připomíná i svou vilikaci při hradu Brumově, včetně její doživotní držby.
- 30 J a n i š, D., K o h o u t e k, J.: Královské hrady východní Moravy a jejich úloha v mocenském a správním systému ve 13. a 14. století. In: *Archeologica Historica* 28, 2003, s. 358–359 a 363–367.
- 31 Š u s t a, J.: *České dějiny II/1. Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha 1935, s. 599, pozn. 1 píše, že „...v důležité Ostřihomi kastelánem se stal český rytíř Zdislav řečený Měšec“; M a r á z, K.: *Václav III.: (1289–1306): poslední Přemyslovec na českém trůně*. České Budějovice 2007, s. 43 podobně uvádí, že „Stíznost na chování českého rytíře Zdislava, zvaného Měšec, nebyla podána mladičkému uherskému králi, ale obracela se přímo na Václava II. do Prahy.“
- 32 V e r b í k, A.: Založení a počátky města. In: Čoupek, J. a kol.: *Uherské Hradiště: dějiny města*. Brno 1981, s. 97 (byť na s. 122, pozn. 76 konstatuje, že „Je ovšem otázkou, zda nešlo o příslušníka drobné šlechty.“, tedy vlastně připouští obě varianty); Z e m e k, M.: Hluk. In: Nekuda, V. (ed.): *Uherskohradištsko*. Brno 1992, s. 497; V a n í č e k, V.: *Velké dějiny země Koruny české*. Sv. III, 1250–1310. Praha–Litomyšl 2002, s. 305 (jež však pouze sděluje, že „...mezi měšťany [města Uherské Hradiště, pozn. autora] byl aktivní v 90. letech Zdislav Měšec“, přičemž jej nikterak nespojuje s na s. 462 zmiňovaným ostřihomským kastelánem Zdeslavem z roku 1303); M i t á č e k, J., P r o c h á z k a, R.: Město královské. In: Čoupek, J. et al.: *Uherské Hradiště: královské město na řece Moravě*. Uherské Hradiště 2007, s. 65 a M i t á č e k, J.: Založení královského města

- Uherské Hradiště. In: Futák, P., Plaček, M. a Vařeka, M. (eds.): *Středověká města na Moravě a v sousedních zemích*. Hodonín 2009, s. 124. Autor starších dějin města Hluk Josef Jančář se této otázce zcela vyhnul, viz Jančář, J.: *Hluk: nejmladší město Slovácka*. Hluk 1970, s. 20–21.
- 33 Historik Libor Jan zmiňuje obousměrnou propustnost šlechtické a patricijské vrstvy a častou návaznost aktivit mincmistrů v rámci panovníkovy domény a komory, (uvedme například pražského a jihlavského patricije Eberharda či brněnského Mikuláše de Turri (od Věže), více Jan, L.: *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno 2006, s. 92–109.
- 34 Mitáček, J.: Založení královského města Uherské Hradiště. In: Futák, P., Plaček, M. a Vařeka, M. (eds.): *Středověká města na Moravě a v sousedních zemích*. Hodonín 2009, s. 124. K osobě Viléma z Hustopečí nejnověji Jan, L.: Tržní ves držbou pánů z Hustopečí a Egerberka. In: Jan, L., Nezhodová, S. a kol.: *Hustopeče: město uprostřed jihomoravských vinic*. Hustopeče 2010, s. 89–97.
- 35 Mezník, J.: *Lucemburská Morava 1310–1423*. Praha 1999, s. 141–142.
- 36 „statuimus et volumus, ut ferrum monetis nunc et decetero teneatur ibidem“, *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Sv. V, č. 156, s. 247.
- 37 Šmerda, J.: Měna na jihovýchodní Moravě v 11.–13. století. In: Galuška, L., Kouřil, P., Mitáček, J. a kol.: *Východní Morava v 10.–14. století*. Brno 2008, s. 121–122. Hypoteticky uvažuje o existenci mincovny v Uherském Hradišti Jan, L.: *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno 2006, s. 122 a 124. Zmíňme rovněž spolusprávce a mincmistra moravské mince Tila z Uherského Brodu (Tiloni de Brod Ungaricali) doloženého ve formuláři Václava II., *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Sv. II, č. 2332, s. 1011. Více Jan, L.: *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno 2006, s. 98–100. Vzniku mincovny v Uherském Brodě, případně jejímu přesunu z Uherského Hradiště někdy v poslední čtvrtině 13. století, nasvědčuje také listina z 13. června 1297 (*Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Sv. II, č. 1756, s. 753–754), kdy u soudního výroku moravského podkomořího Alberta ze Zdounek mezi městem Uherské Hradiště a kunovickým plebánem, kunovickými starousedlíky a velehradským klášterem asistují též dva uherskobrodští přísežní – Konrád (?), zeť Tilův (Ch. gener Tylonis) a Jindřich Kreuzburger (Hainricus Cruzburg), patrně syn stejnojmenného mincmistra z poloviny 13. století, tamtéž, s. 102–104 (zde odkazy na další literaturu). S ohledem na identifikaci obou uherskobrodských přísežných v listině z roku 1297 je nutno zmínit práci: Dolžal, J.: *Cruciburgensis monetae magister: několik poznámek k problému jeho identifikace*. In: *Archeologické rozhledy* 56, 2004, s. 401–416 (především s. 403–404).
- 38 Borovský, T.: Měšťan. In: Šmahel, F., Nodl, M. a kol.: *Člověk českého středověku*. Praha 2002, s. 398. Zmíňme opět patricije Eberharda, činného ve třetí čtvrtině 13. století, jehož historik František Hoffmann označil za prototyp podnikatelů, „...který měl zejména za Přemysla Otakara II. jako horní podnikatel, mincmistr, finančník a patrně též dodavatel velký vliv i na panovnickém dvoře.“, viz Hoffmann, F.: *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Praha 2009, s. 257. K jeho osobě dále Hoffmann, F.: Mincmistr Eberhard. In: *Pražský historický sborník* 12, 1980, s. 70–84; srov. Nový, R.: Český mincmistr Eberhard. In: *Z pomocných věd historických* 5, Praha 1984, Acta Universitas Carolinae. Philosophica et historica 1–1982, s. 135–138. Nejnověji se problematice správy ražby mince (i jednotlivým v pramenech doloženým mincmistrům) na Moravě detailně věnoval Jan, L.: *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno 2006, s. 92–109, 120–136 (tady i starší literatura a prameny).
- 39 Čoupková, M. (ed.): *Nejstarší uherskohradištská městská kniha Liber negotiorum civitatis Hradisch*. Uherské Hradiště 2001, č. 15, s. 55–56; č. 18, s. 59–60 (magister civium); č. 23, s. 63; č. 95, s. 102; č. 96, s. 105–108; č. 97, s. 108–109 a č. 98, s. 111 (Iesco de Hulk/a/); č. 26, 27 a 28, s. 65–67 (Hendlin Hulker).
- 40 Procházka, R., Sulitková, L.: *Uherské Hradiště ve 13.–15. století: sociálně-ekonomická struktura, topografie*. Uherské Hradiště 1984, s. 24. Ješek z Hluku je uváděn v letech 1366–1371 v rámci II. kontextu „kunovické části“ města Uherské Hradiště (s poplatkem 1 pražský groš činže, respektive 16 pražských grošů, tj. 1 florén, městské sbírky), Čoupková, M. (ed.): c.d., č. 95, s. 102 a č. 97, s. 111. Můžeme tedy spekulovat o možném původu tohoto rodu z královských Kunovic.
- 41 *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Sv. V, č. 83, s. 83–84; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Sv. II, č. 1786, s. 769.

- 42 Petr ze Slopné svědčil již v roce 1261 při založení vizovického kláštera Smilem ze Strílek, *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Sv. V/1, č. 290, s. 431–436.
- 43 „*nos propter grata et fidelia seruitia, ... fidelis noster Sdyslaus, dictus Myessecz, ... villam nostram Hluk ... conferimus et donamus*“, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Sv. V, č. 149, s. 153; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Sv. II, č. 1957, s. 841.
- 44 „*curia cum agris ad duas araturas ... censu viginti quatuor marcas argenti*“, Tamtéž.
- 45 H o s á k, L.: Dějiny tvrze v Hluku. In: *Vlastivědný sborník okresu uherskohradištského* 3, 1949, s. 4–11.
- 46 Toho si povšiml již J a n ě á ř, J.: *Hluk: nejmladší město Slovácka*. Hluk 1970, s. 21, který však uvedený proces (včetně možného stáří vsi, i na základě jejího půdorysu tzv. silnicovky s traťovou plužinou) kladl někam do 12. století.
- 47 „*edificia lignea, qui ibidem pro sua et familie sue conseruatione construet*“, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Sv. V, č. 149, s. 153; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Sv. II, č. 1957, s. 841.
- 48 *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Sv. XV, (Doplňky 1207–1408). (ed.) Bretholz, B. (ed.) Brno 1903, č. 109, s. 89–90.
- 49 „*Scylaus dictus Mesyth, castellanus eondam Strigon/iensis/ bona universa discretorum virorum, Capituli Ecclesiae Strigon/iensis/ scilicet tributum fori Strig/oniensi/ et de portu Kakath decimas vini, molendinum, balneum, iobagiones, hospites et rusticos eorum occupasset et detinuisset diutius occupata*“, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. Sv. VIII/1. Fejér, G. (ed.). Budae 1829–1844, č. 44.
- 50 „*defentes sibi cum querela damna, iniuritas et grauamina, per Castellatum Strigonien/sis/ Sdyslaum, dictum Mesyth, nobis et eidem ecclesiae nostrae, sicut scitis, multipliciter irrogata*“, Tamtéž.
- 51 Nejnověji M a r á z, K.: c.d., s. 33–34.
- 52 V a n í ě k, V.: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek III, 1250–1310*. Praha–Litomyšl 2002, s. 462; srov. Š u s t a, J.: *České dějiny II/1. Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha 1935, s. 599. Každý měšťan královského města byl povinen podílet se na případné obraně města, není tedy důvod pochybovat, že byl zručný v zacházení se zbraní, B o r o v s k ý, T.: Měšťan. In: Šmahel, F., Nodl, M. a kol.: *Člověk českého středověku*. Praha 2002, s. 400. Pokud bychom přijali hypotézu, že Zdislav Měšec mohl být dříve královským mincmistrem v Uherském Hradišti, nemůžeme vyloučit, že sem přišel již se zmíněnou vojenskou posádkou. Zajišťování vojenských potřeb (vyzbrojování oddílů, nikoliv toliko dodávání vyzbroje) je uváděno mezi službami královskému dvoru, jimiž mincmistři spláceli stanovené nájmy mincovního regálu, H o f f m a n n, F.: Mincmistři Přemysla Otakara II. In: *Folia Historica Bohemica* 1, 1979, s. 256–257, srov. J a n, L.: *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno 2006, s. 93 a 97.
- 53 E n g e l, P.: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*. Sv. 1. Budapešť 1996, s. 310.
- 54 Z e m e k, M., T u r e k, A.: Regesta listin z lichtenštejnského archivu ve Vaduzu z let 1173–1526. In: *Sborník archivních prací* 33, 1983, č. 26, s. 172. Za upozornění na tuto listinu děkuji prof. Mgr. Liboru Janu, Ph.D.
- 55 Z e m e k, M.: Sirotkové na jižní Moravě ve 13. století. In: *XVI. Mikulovské sympozium 1986*. Praha 1987, s. 209.
- 56 Tamtéž.
- 57 Těto skutečnosti si ve své práci povšiml již H o ř í n e k, F.: *Slovácké městečko Hluk*. Hluk 1937, s. 188; srov. P o k l u d a, Z.: Tvrz v Hluku. *Slovácko* 38, 1996, s. 149.
- 58 Řada nejnovějších prací dokládá, že nepatřil k okruhu dvora ani Václava II., ani jeho syna Václava III. (1305–1306), především D v o ř á č k o v á-M a l á, D.: *Královský dvůr Václava II.* České Budějovice 2011. Dále M a l á, D.: Skladba pražského dvora za vlády Václava II. In: *Mediaevalia Historica Bohemica* 9, 2003, s. 97–163; M a r á z, K.: K hodnostářům a úředníkům uherského (1301–1304), českého a polského (1305–1306) krále Václava III. In: Dvořáčková-Malá, D., Zelenka, J. (eds.): *Dvory a rezidence ve středověku II. Skladba a kultura dvorské společnosti*. Praha 2008, s. 103–113; S o v a d i n a, M.: Rok vlády Václava III. In: *Sto let od narození profesora Jindřicha Šebánka. Sborník příspěvků*. Brno 2000, s. 155–167.
- 59 *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Sv. II, č. 1479, s. 639, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Sv. IV, č. 283, s. 360 (10. září 1289) a *Regesta diplomatica*

- nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Sv. II, č. 1890, s. 81, Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Sv. V, č. 123, s. 128 (29. července 1301). Více A n t o n í n, R., B o r o v s k ý, T.: Královský itinerář a královské slavnosti středověké Moravy. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity C 54, 2007, s. 106 a 115.*
- 60 K Oldřichu z Hradce a jeho postoji k panovníkovi viz Š u s t a, J.: *České dějiny II/1. Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha 1935, s. 507–508.
- 61 Po uvedení roku 1359 prameny dosvědčují, že docházelo k majetkovému tříštění držby Hluku, byť zde můžeme sledovat či alespoň tušit jemné předivo příbuzenských vztahů jednotlivých majitelů částí Hluku. K dějinám vsi Hluk ve druhé polovině 14. století podrobně M i t á č e k, J.: *Historie Hluka v 10. až 17. století. Od časů Velké Moravy po léta hrůz třicetileté války*. In: Mítáček, J. a kol.: *Hluk: dějiny města*. Hluk 2011, s. 146–151 (zde i další literatura a prameny). Příbuzenské spojení dalších držitelů vsi Hluk (Doroty z Hluku a jejích potomků či jejího pravděpodobného bratra Petříka) s jejím prvním vlastníkem Zdislavem Měšcem a rodem *de Hulk* v Uherském Hradišti považují za nepravděpodobné.
- 62 Více P l a č e k, M., F u t á k, P.: *Královna a králové. (Hodonín za rozkvětu českého státu 1200–1412)*. In: Plaček, M. a kol.: *Hodonín: dějiny města do roku 1948*. Hodonín 2008, s. 77–81; srov. Z e m e k, M.: *Moravsko-uherská hranice v 10. až 13. století*. Brno 1972, s. 107–109. O přepadení Uherského Hradiště V e r b í k, A.: *Středověké město*. In: Čoupek, J. a kol.: *Uherské Hradiště: dějiny města*. Brno 1981, s. 113; srov. M e z n í k, J.: *Lucemburská Morava 1310–1423*. Praha 1999, s. 21.
- 63 Lze předpokládat, že fortifikace královských Kunovic byla poničena při kumánském nájezdu roku 1253 a k jejímu obnovení mohlo dojít teprve během nepřítelství Kunovic s městem Uherské Hradiště v letech 1297 až 1301, M i t á č e k, J.: *Založení královského města Uherské Hradiště*. In: Futák, P., Plaček, M. a Vařeka, M. (eds.): *Středověká města na Moravě a v sousedních zemích*. Hodonín 2009, s. 107–108, 112–113, 118. Toto opevnění bylo roku 1325 strženo českým králem Janem Lucemburským (1310–1346), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Sv. VI, č. 282, s. 218*. Jedním z důvodů panovníkova postupu byla skutečnost, že tato fortifikace posloužila jako zázemí při vpádu Matúše Čáka Trenčianského do regionu a obléhání města Uherské Hradiště roku 1315. Ke kunovickému opevnění nejnověji rovněž P r o c h á z k a, R.: *Urbanizace středního Pomoraví a vznik Uherského Hradiště*. In: Galuška, L., Kouřil, P., Mítáček, J. a kol.: *Východní Morava v 10.–14. století*. Brno 2008, s. 216–217.

Mgr. Jiří M i t á č e k, Ph.D. (n. 1975), vedoucí historického oddělení Moravského zemského muzea, svým badatelským zájmem se zaměřuje na historii rytířského řádu johanitů s důrazem na jeho zakotvení v českém a moravském prostředí, mikrohistorii východní a západní Moravy, vývoj a proměny hraničního prostoru východní Moravy v 10. až 14. století a výzkum vnitřních struktur moravských královských měst v předhusitském období.

Zdislav Měšec of Uherské Hradiště and Hluk

A b s t r a c t

The Uherské Hradiště burgher Zdislav, known as Měšec (The Pouch), first appeared in a deed dated 21 March 1298 alongside the “gubernator” of Provincia Lucensis, Oldřich of Hradec. His name is in the second place amongst the nobles in the list of witnesses. Subsequently, in May 1303, he was given the village of Hluk from the Bohemian King Wenceslas II, who granted him permission to build a wooden fortress there. This was an extraordinary privilege, as in 1366 the Bohemian King Charles IV wrote to his brother, the Moravian Margrave Jan Jindřich, ordering that no one in the land be allowed to build a castle or other such fortification without the sovereign’s consent. The Bohemian king granted this favour as a reward for his servant’s zeal, reliability and loyalty, as can be seen in a deed dated 3rd June 1303, in which members of the Esztergom chapter complain to Wenceslas II about the behaviour of his burgrave Zdislav. The last time that Zdislav Měšec (now referred to as of Hluk, burgher of Hradiště) appears is in July 1305 as a witness in the testimony of the South Moravian noble Sigfrid Sirotek (unfortunately, the original of this document is now lost). The fact that Zdislav Měšec was a burgher

of the royal town of Uherské Hradiště is also implied by his unusual epithet (Meschitz, Mesyth or Myessecz), as well as the fact that the original of deed granting him the village of Hluk was preserved in the Uherské Hradiště archives. We can also find likely descendants of Zdislav Měšec in the members of the Uherské Hradiště elite listed in the town ledgers from 1366 to 1393. Although Zdislav Měšec was not one of the most prominent “players” in the history of East Moravia at the end of the 13th century and the beginning of the 14th, his success in the service of the Bohemian King Wenceslas II (perhaps based on his former activities as master of the mint in Uherské Hradiště) and later acquisition of the village of Hluk are worthy of note. We do not know how long the village remained in his family or how it came to pass out of their hands, but his descendants evidently returned as burghers of the town of Uherské Hradiště.

Zdislav Měšec von Uherské Hradiště und von Hluk

Z u s a m e n n f a s s u n g

In einer Urkunde vom 21. März 1298 taucht an der Seite Oldřichs von Hradec, des Statthalters der Provincia Lucensis, erstmals der Bürger Zdislav – genannt Měšec (der Beutel) – auf. Unter den Adeligen wird er gleich an zweiter Stelle der Zeugenreihe genannt. Später, im Mai des Jahres 1303, erhält er vom böhmischen König Wenzel II. das Dorf Hluk (zu Deutsch: Hulken), wo er auch eine hölzerne Feste errichten darf. Es handelt sich hierbei um ein außerordentliches Privilegium, denn noch im Jahre 1366 schreibt der böhmische König Karl IV. an seinen Bruder, den mährischen Markgrafen Johann Heinrich, dass es ohne Erlaubnis des Herrschers keinem Bewohner des Landes erlaubt sei, eine Burg oder eine sonstige Befestigungsanlage zu errichten. Mit dieser Urkunde belohnte der böhmische König, wie wir aus der Urkunde vom 3. Juni 1303 erfahren, den Eifer, die Zuverlässigkeit und Treue seines Bediensteten. Darin beschwerten sich die Vertreter des Graner Kapitels bei Wenzel II. über das Benehmen seines Burggrafen Zdislav. Ein letztes Mal hören wir von Zdislav Měšec (nun schon mit dem Namenszusatz von Hluk, Bürger von Hradiště) im Juli 1305, und zwar in seiner Funktion als Zeuge im Testament des südmährischen Adligen Sigfrid Sirotek (das Original der Urkunde ist heute leider verschollen). Für die Tatsache, dass Zdislav Měšec zu den Bürgern des königlichen Hofes der Stadt Uherské Hradiště (zu Deutsch: Ungarisch Hradisch) gehörte, spricht auch der ungewöhnliche Namenszusatz (Meschitz, Mesyth bzw. Myessecz), bzw. das Faktum, dass sich die Originalurkunde über den Erwerb des Dorfes Hluk im Archiv der Stadt Uherské Hradiště erhalten hat. Die wahrscheinlichen Nachfahren von Zdislav Měšec finden wir dann auch in der Reihen der Würdenträger von Uherské Hradiště in den Stadtbüchern der Jahre 1366–1393. Zdislav – genannt Měšec – gehörte zwar nicht zu den „Spitzenprotagonisten“ der Geschichte Südmährens an der Wende vom 13. zum 14. Jahrhundert, doch sollten sein Erfolg in den Diensten des böhmischen Königs Wenzel II. (vielleicht auf seiner früheren Aktivitäten als der Münzmeister in Uherské Hradiště gegründet) und der anschließende Erwerb des Dorfes Hluk nicht unerwähnt bleiben. Wir wissen nicht, wie lange das Dorf in seinem Besitz blieb und auf welche Weise er um diesen Besitz kam, seine Nachfahren jedenfalls reihten sich offenbar wieder ein unter die Bürger der Stadt Uherské Hradiště.

